TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2020 m. birželio 25 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Direktyva 2001/42/EB – Poveikio aplinkai vertinimas – Miestų planavimo leidimas siekiant statyti ir eksploatuoti vėjo jėgaines – 2 straipsnio a punktas – Sąvoka „planai ir programos“ – Nutarime ir aplinkraštyje nustatytos leidimo išdavimo sąlygos – 3 straipsnio 2 dalies a punktas – Nacionalinės teisės aktai, kuriuose nustatyta sistema, pagal kurią ateityje bus galima leisti įgyvendinti projektus – Poveikio aplinkai vertinimo nebuvimas – Nacionalinės teisės aktų padarinių palikimas galioti ir leidimai, remiantis šiais aktais išduoti po to, kai buvo konstatuota, kad jie neatitinka Sąjungos teisės – Sąlygos“

Byloje C-24/19

dėl *Raad voor Vergunningsbetwistingen* (Ginčų dėl leidimų nagrinėjimo taryba, Belgija) 2018 m. gruodžio 4 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2019 m. sausio 15 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

A ir kt.

prieš

Gewestelijke stedenbouwkundige ambtenaar van het departement Ruimte Vlaanderen, afdeling Oost-Vlaanderen,

dalyvaujant

Organisatie voor Duurzame Energie Vlaanderen VZW,

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas K. Lenaerts, kolegijų pirmininkai R. Silva de Lapuerta, pirmininko pavaduotoja, A. Prechal, M. Vilaras, E. Regan ir I. Jarukaitis, teisėjai E. Juhász, M. Ilešič, J. Malenovský, L. Bay Larsen, C. Toader (pranešėja), F. Biltgen, A. Kumin, N. Jääskinen ir N. Wahl,

generalinis advokatas M. Campos Sánchez-Bordona,

posėdžio sekretorė M. Ferreira, vyriausioji administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2019 m. gruodžio 9 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– A ir kt., atstovaujamų *advocaten* T. Swerts, W.-J. Ingels ir L. Nijs,

* Proceso kalba: nyderlandų.

– *Organisatie voor Duurzame Energie Vlaanderen VZW*, atstovaujamos *advocaten* T. Malfait ir V. McClelland,

– Belgijos vyriausybės, atstovaujamos C. Pochet, M. Jacobs ir P. Cottin, padedamų *advocaat* J. Vanpraet,

– Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos M. Bulterman, M. Gijzen ir M. Noort,

– Jungtinės Karalystės vyriausybės, atstovaujamos Z. Lavery, padedamos QC R. Warren ir baristerio D. Blundell,

– Europos Komisijos, atstovaujamos E. Manhaeve ir M. Noll-Ehlers,

susipažinęs su 2020 m. kovo 3 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2001 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/42/EB dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo (OL L 197, 2001, p. 30; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 6 t., p. 157) 2 straipsnio a punkto ir 3 straipsnio 2 dalies a punkto išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant A ir kt. ir *Gewestelijke stedenbouwkundige ambtenaar van het departement Ruimte Vlaanderen, afdeling Oost-Vlaanderen* (Flandrijos teritorijos planavimo departamento regioninis miestų planavimo pareigūnas, Rytų Flandrijos skyrius, Belgija) ginčą dėl šio pareigūno sprendimo išduoti miestų planavimo leidimą elektros gamintojui ir tiekėjui tam, kad jis galėtų pastatyti ir eksploatuoti penkias vėjo jėgaines vietovėje, prie kurios gyvena A ir kt.

Teisinis pagrindas

Tarptautinė teisė

3 Konvencija dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste, pasirašyta 1991 m. vasario 26 d. Espe (Suomija) (toliau – Espo konvencija), Europos bendrijos vardu buvo patvirtinta 1997 m. birželio 24 d. ir įsigaliojo tų pačių metų rugsėjo 10 d.

4 Espo konvencijos 2 straipsnio 7 dalyje nustatyta:

„Pagal šios Konvencijos nuostatas poveikio aplinkai vertinimas atliekamas ne žemesni[u] kaip planuojamos veiklos projektų lyg[iu]. Esant galimybei, Šalys stengiasi taip pat panaudoti poveikio aplinkai vertinimo principus politikoje, planuose ir programose.“

Sąjungos teisė

5 Direktyvos 2001/42 4 konstatuojamojoje dalyje nurodyta:

„Rengiant ir priimant tam tikrus planus bei programas, kurių pasekmės gali būti reikšmingos valstybių narių aplinkai, labai svarbus yra aplinkosauginis [poveikio aplinkai] vertinimas, nes jis užtikrina, kad rengiant ir prieš priimant planus bei programas bus atsižvelgta į jų įgyvendinimo pasekmes.“

6 Šios direktyvos 1 straipsnyje „Tikslai“ numatyta:

„Šios direktyvos tikslas – sukurti aukštą aplinkos apsaugos lygį ir padėti į rengiamus ir priimamus planus bei programas integruoti aplinkos apsaugos klausimus, kad būtų skatinama tvari plėtra, užtikrinant, kad laikantis šios direktyvos būtų atliekamas tam tikrų planų ir programų, kurių pasekmės gali būti reikšmingos aplinkai, aplinkos [poveikio aplinkai] vertinimas.“

7 Šios direktyvos 2 straipsnis suformuluotas taip:

„Šioje direktyvoje:

a) „planai ir programos“ – tai planai ir programos, įskaitant tuos, prie kurių finansavimo prisideda Europos bendrija, taip pat visi jų daliniai pakeitimai:

– kuriuos turi parengti ir (arba) priimti valdžios institucija nacionaliniu, regioniniu arba vietiniu lygiu arba kuriuos parengia valdžios institucija ir kuriuos vėliau priima Parlamentas arba Vyriausybė laikantis įstatymų leidimo procedūros, ir

– kurių reikia pagal įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatas;

b) „aplinkosauginis [poveikio aplinkai] vertinimas“ – tai aplinkos apsaugos ataskaitos parengimas, konsultacijos, atsižvelgimas į aplinkos apsaugos ataskaitą ir konsultacijų rezultatus priimant sprendimus, su sprendimu susijusios informacijos teikimas pagal šios direktyvos 4–9 straipsnių nuostatas;

<…>“

8 Šios direktyvos 3 straipsnyje „Taikymo sritis“ numatyta:

„1. 2–4 dalyse nurodytų planų ir programų, kurių pasekmės gali būti reikšmingos aplinkai, aplinkos [poveikio aplinkai] vertinimas atliekamas pagal šios direktyvos 4–9 straipsnius.

2. Laikantis 3 dalies nuostatų, atliekamas toliau išvardytų planų ir programų aplinkos [poveikio aplinkai] vertinimas:

a) kurie rengiami žemės ūkiui, miškininkystei, žuvininkystei, energetikai, pramonei, transportui, atliekų tvarkymui, vandentvarkai, telekomunikacijoms, turizmui, miestų ir kaimų planavimui ar žemės naudojimui ir kurie nustato tolesnio projektų, išvardytų [1985 m. birželio 27 d. Tarybos direktyvos 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (OL L 175, 1985, p. 40; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 248)] I ir II prieduose, vystymo pagrindus <…>

<…>“

9 Direktyva 85/337 buvo panaikinta ir pakeista 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (OL L 26, 2012, p. 1).

10 Direktyvos 2011/92 II priedo 3 punkto i papunktyje paminėti įrenginiai, skirti elektros energijos gamybai naudojant vėjo energiją (vėjo jėgainių parkai).

Belgijos teisė

Vlarem II

11 1995 m. birželio 1 d. *Besluit van de Vlaamse regering houdende algemene en sectorale bepalingen inzake milieuhygiëne* (Flandrijos vyriausybės nutarimas dėl bendrųjų ir sektoriaus taisyklių aplinkos higienos srityje nustatymo) (1995 m. liepos 31 d. *Belgisch Staatsblad*, p. 20526) redakcija, taikytina pagrindinės bylos aplinkybėms (toliau – *Vlarem II*), buvo priimta vykdant, be kita ko, 1985 m. birželio 28 d. *decreet van de Vlaamse Raad betreffende de milieuvergunning* (Flandrijos tarybos dekretas dėl aplinkosaugos leidimų, toliau – Dekretas dėl aplinkosaugos leidimų; *Belgisch Staatsblad*, 1985 m. rugsėjo 17 d., p. 13304) ir 1995 m. balandžio 5 d. *decreet van de Vlaamse Raad houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid* (Flandrijos tarybos dekretas dėl bendrųjų aplinkosaugos politikos nuostatų; *Belgisch Staatsblad*, 1995 m. birželio 3 d., p. 15971). *Vlarem II* numatyti bendri sektoriniai aplinkosaugos reikalavimai, susiję su, pirma, žala ir rizika, kurias gali sukelti tam tikri įrenginiai, taip pat veikla, ir, antra, žalos, kurią aplinkai galimai padarė jų eksploatuotojas, atlyginimu.

12 2011 m. gruodžio 23 d. *besluit van de Vlaamse regering tot wijziging van het besluit van de Vlaamse regering houdende de vaststelling van het Vlaams reglement betreffende de milieuvergunning en van het [Vlarem II], wat betreft de actualisatie van voormelde besluiten aan de evolutie van de techniek* (Flandrijos vyriausybės nutarimas, kuriuo iš dalies keičiamas 1991 m. vasario 6 d. Flandrijos vyriausybės nutarimas dėl Flandrijos taisyklių, susijusių su aplinkosaugos leidimais, ir iš dalies keičiamas [*Vlarem II*], kiek tai susiję su minėtų nutarimų atnaujinimu atsižvelgiant į technikos pažangą; *Belgisch Staatsblad*, 2012 m. kovo 21 d., p. 16474) 99 straipsniu prie *Vlarem II* buvo pridėtas 5.20.6 skirsnis, susijęs su įrenginiais, skirtais elektrai gaminti naudojant vėjo energiją.

13 Šis skirsnis, pavadintas „Įrenginiai, skirti elektrai gaminti naudojant vėjo energiją“, apima, be kita ko, nuostatas, susijusias su menčių metamu šešėliu (šio šešėlio mirgėjimo efekto apribojimas), vėjo jėgainių saugumu (tam tikrų nustatymo ir automatinio sustabdymo sistemų buvimas) ir triukšmu (garso matavimai).

14 Dėl metamo šešėlio *Vlarem II* 5.20.6.2.1 straipsnyje nustatyta:

„Jeigu šešėliui jautrus objektas yra teritorijoje, kurioje vėjo jėgainės šešėlis paprastai krenta keturias valandas per metus, šioje jėgainėje turi būti įrengta automatinio stabdymo sistema.“

15 *Vlarem II* 5.20.6.2.2 straipsniu eksploatuotojas įpareigojamas dėl kiekvienos vėjo jėgainės vesti apskaitos knygą, joje nurodyti tam tikrus su šešėliu susijusius duomenis ir rengti patikros ataskaitas bent du pirmuosius eksploatavimo metus.

16 Remiantis *Vlarem II* 5.20.6.2.3 straipsniu:

„Kiekvienam pramoninėje zonoje esančiam šešėliui jautriam objektui, išskyrus gyvenamuosius pastatus, gali tekti ne daugiau kaip trisdešimt valandų faktiškai metamo šešėlio per metus ir ne daugiau kaip trisdešimt minučių faktiškai metamo šešėlio per dieną.

Visose kitose zonose esantiems šešėliui jautriems objektams ir pramoninėje zonoje esantiems gyvenamiesiems pastatams gali tekti ne daugiau kaip aštuonios valandos faktiškai metamo šešėlio per metus ir ne daugiau kaip trisdešimt minučių faktiškai metamo šešėlio per dieną.“

17 Saugumo srityje *Vlarem II* 5.20.6.3.1 straipsnyje numatyta, kad visos vėjo jėgainės turi būti pastatytos laikantis saugumo reikalavimų, apibrėžtų IEC61400 arba lygiavertėje normoje, ir turi būti sertifikuotos. Jo 5.20.6.3.2 straipsnyje numatyta, kad visose vėjo jėgainėse turi būti įrengta saugumo įranga, kurią

sudaro, be kita ko, apsaugos nuo rizikos, susijusios su šerkšnu ir žaibais, mechanizmas, taip pat pagalbinė stabdymo sistema ir internetu vykdomos kontrolės sistema, leidžianti nustatyti nukrypimus nuo normų ir apie juos pranešti vėjo jėgainės kontrolės padaliniui.

18 Kiek tai susiję su triukšmu, *Vlarem II* 5.20.6.4.2 straipsnyje nustatytos maksimalios triukšmo vertės lauke prie gyvenamųjų pastatų:

„Jeigu aplinkosaugos leidime nenumatyta kitaip, vėjo jėgainės lauke keliamas triukšmas yra ribojamas, atsižvelgiant į vertinimo laikotarpį ir atstumą iki kito artimiausio gyvenamojo pastato ar gyvenamojo rajono, 5.20.6.1 priede nurodyta verte arba šio nutarimo 1 antraštinės dalies 4B priedo F14 punkto 3 papunktyje nurodytu foninio triukšmo lygiu. Lsp ≤ MAX (vertė, LA 95).

Kai normą apibrėžia foninis triukšmas, atstumas nuo vėjo jėgainių iki gyvenamųjų pastatų turi būti tris kartus didesnis už rotoriaus skersmenį.“

19 *Vlarem II* 5.20.6.1 priede nurodyta:

„Leidime nurodyta zonos paskirtis	Triukšmo lauke orientacinė vertė dB(A)		
	Diena	Vakaras	Naktis
1. Žemės ūkio paskirties zonos ir rekreacinės bei laikinojo apgyvendinimo zonos	44	39	39
2a. Arčiau kaip 500 m nuo pramoninių zonų esančios zonos ar jų dalys, išskyrus gyvenamuosius rajonus ar jų dalis	50	45	45
2b. Arčiau kaip 500 m nuo pramoninių zonų esantys gyvenamieji rajonai ar jų dalys	48	43	43
3a. Arčiau kaip 500 m nuo zonų, skirtų amatininkų įmonėms ir mažoms bei vidutinėms įmonėms, paslaugų zonų ar gavybos zonų, vykdant gavybą, esančios zonos ar jų dalys, išskyrus gyvenamuosius rajonus ar jų dalis	48	43	43
3b. Arčiau kaip 500 m nuo zonų, skirtų amatininkų įmonėms ir mažoms bei vidutinėms įmonėms, paslaugų zonų ar gavybos zonų, vykdant gavybą, esantys gyvenamieji rajonai ar jų dalys	44	39	39
4. Gyvenamieji rajonai	44	39	39
5. Pramoninės zonos, paslaugų zonos, kolektyvinei įrangai ir viešųjų paslaugų teikimo įrangai skirtos zonos bei gavybos zonos, vykdant gavybą	60	55	55
5bis Žemės ūkio paskirties zonos	48	43	43
6. Pramogoms skirtos zonos, išskyrus rekreacines ir laikinojo apgyvendinimo zonas	48	43	43
7. Visos kitos zonos, išskyrus apsaugines zonas, karines teritorijas ir zonas, dėl kurių specialiuose nutarimuose nustatytos orientacinės vertės	44	39	39
8. Apsauginės zonos	55	50	50

9. Arčiau kaip 500 m nuo zonų, skirtų kasti žvyrui, vykdant kasimą esančios zonos ar jų dalys	48	43	43
10. Žemės ūkio paskirties zonos	48	43	43“

2006 m. aplinkraštis

20 2006 m. gegužės 12 d. *omzendbrief* EME/2006/01-RO/2006/02 (Aplinkraštis EME/2006/01-RO/2006/02) „Dėl vėjo jėgainių statybos vertinimo pagrindų ir sąlygų“ (*Belgisch Staatsblad*, 2006 m. spalio 24 d., p. 56705) redakcija, taikytina pagrindinės bylos aplinkybėms (toliau – 2006 m. aplinkraštis), kaip nurodyta jo 3 punkte, buvo atnaujintas 2000 m. liepos 17 d. aplinkraštis.

21 Remiantis 2006 m. aplinkraščio 3.1 punktu, jame nurodytos tam tikros aplinkybės, į kurias reikia atsižvelgti sprendžiant dėl vėjo jėgainės įrengimo. 3.1.1–3.1.14 punktuose pateikiama įvairi informacija apie grupavimą, žemės naudojimą, gyvenamuosius pastatus, žemės ūkį, pramoninės paskirties sklypus, uostų, sporto ir pramogų zonas, kraštovaizdį, garso poveikį, metamą šešėlį, šviesos atspindžius, saugumą, gamtą, poveikio aplinkai tyrimą ir aviaciją.

22 Konkrečiai kalbant, šio aplinkraščio 3.1.9 punktas „Garso poveikis“ suformuluotas taip:

„Tai, kiek vėjo jėgainės gali trikdyti, priklauso nuo įvairių veiksnių, kaip antai vėjo jėgainių šaltinio galios, jų formos, stiebo aukščio ir jėgainių skaičiaus. Turi reikšmės ir paviršiaus tipas (vanduo, žemė), atstumas iki aplinkinių gyvenamųjų pastatų ir foninio triukšmo lygis. Apskritai foninis triukšmas labiau didėja dėl vėjo nei dėl vėjo jėgainės šaltinio intensyvumo.

Remiantis *Vlarem [II]* II antraštinės dalies 5.20 straipsnio 2 dalimi, nenustatoma jokios triukšmo normos. Vis dėlto aplinkosaugos leidime gali būti nustatytos triukšmo lygio ribos, atsižvelgiant į aplinkos situaciją. Priemonės, kurių reikia imtis, turi atitikti faktines technines žinias. Gali būti naudojama tarptautiniu mastu pripažinta programinė įranga, siekiant įvertinti konkretų vėjo jėgainių keliamą triukšmą. Foninį triukšmą turi nustatyti aplinkosaugos ekspertas, turintis leidimą vykdyti veiklą triukšmo ir vibracijų srityje.

Jeigu artimiausias su vėjo jėgaine nesusijęs gyvenamasis pastatas arba artimiausias gyvenamasis rajonas yra nutolęs 250 m nuo vėjo jėgainės bokšto, galima daryti išvadą, kad vėjo jėgainės ar vėjo jėgainių parko keliami trikdžiai gali būti apriboti iki tinkamo lygio.

Jeigu atstumas lygus 250 m. arba mažesnis, reikia laikytis toliau išdėstyto požiūrio.

Konkretus triukšmo lygis turi būti nustatomas šalia artimiausio su vėjo jėgaine nesusijusio gyvenamojo pastato arba artimiausio gyvenamojo rajono. Siekiant įvertinti vėjo jėgainės arba vėjo jėgainių parko priimtinumą konkrečioje vietoje, nukrypstant nuo *Vlarem [II]* II antraštinės dalies 2.2.1 priedo, turi būti vertinamas konkretus triukšmo lygis, atsižvelgiant į šias aplinkos kokybės normas dėl triukšmo:

Referencinės vertės dB(A) lauke

Zona	Aplinkos kokybės normos dB(A)lauke		
	Diena	Vakaras	Naktis
1. Žemės ūkio paskirties zonos ir rekreacinės bei laikinojo apgyvendinimo zonos	49	44	39
2. Arčiau kaip 500 m nuo 3 punkte nepaminėtų pramoninių zonų arba nuo kolektyvinei įrangai ir viešųjų paslaugų teikimo įrangai skirtų zonų esančios zonos ar jų dalys	54	49	49
3. Arčiau kaip 500 m nuo zonų, skirtų pramonės įmonėms ir mažoms bei vidutinėms įmonėms, paslaugoms skirtų zonų ar gavybos zonų, vykdant gavybą, esančios zonos ar jų dalys	54	49	44
4. Gyvenamieji rajonai	49	44	39
5. Pramoninės zonos, paslaugų zonos, kolektyvinei įrangai ir viešųjų paslaugų teikimo įrangai skirtos zonos bei gavybos zonos, vykdant gavybą	64	59	59
6. Pramogoms skirtos zonos, išskyrus rekreacines ir laikinojo apgyvendinimo zonas	54	49	44
7. Visos kitos zonos, išskyrus apsaugines zonas, karines teritorijas ir zonas, dėl kurių specialiuose nutarimuose nustatytos orientacinės vertės	49	44	39
8. Apsauginės zonos	59	54	54
9. Arčiau kaip 500 m nuo zonų, skirtų kasti žvyrui vykdant kasimą, esančios zonos ar jų dalys	59	54	49

Konkretus triukšmo lygis turi būti nustatomas pučiant 8 m/s stiprumo vėjui mažiau palankia kryptimi, t. y. kai vėjo jėgainių triukšmo poveikis yra didžiausias tam tikrame taške.

Jeigu konkretus triukšmo lygis atitinka minėtas aplinkos kokybės normas arba jeigu konkretus triukšmo lygis prie artimiausio su vėjo jėgaine nesusijusio gyvenamojo pastato arba artimiausio gyvenamojo rajono yra 5 dB (A) mažesnis už foninį triukšmą, galima daryti išvadą, kad vėjo jėgainės ar vėjo jėgainių parko keliami trikdžiai gali būti apriboti iki tinkamo lygio.“

23 2006 m. aplinkraščio 3.1.10 punkte „Metamas šešėlis – šviesos atspindžiai“ nurodyta:

„Judančios vėjo jėgainių mentys, mesdamos šešėlį ir šviesos atspindžius, gali trukdyti tiek netoliese gyvenantiems, tiek ten dirbantiems asmenims, taip pat augalų auginimui (šiltnamiai).

Metamo šešėlio kontūrus galima apskaičiuoti naudojantis specialia programine įranga, kuri platinama visame pasaulyje. Vertinant metamo šešėlio keliamus trikdžius, laikoma priimtina ne daugiau kaip 30 valandų faktiškai metamo šešėlio per metus gyvenamajam pastatui. Jeigu šešėlio poveikis yra didesnis, reikia išnagrinėti, kokių korekcinių priemonių galima imtis (pavyzdžiui, užuolaidos, langų plėvelė ir t. t.). <…>

Galimas poveikis turi būti aprašytas buvimo vietos rašte.“

24 Kiek tai susiję su sprendimu įrengti vėjo jėgainę, 2006 m. aplinkraštyje taip pat kalbama apie planavimo principą (3.2.1 punktas), kuriuo siekiama nustatyti idealias vietoves urbanistiniu, aplinkosauginiu ir vėjo požiūriu, ir aprašomos teritorijos, kurios atitinka leidimo statyti vėjo jėgainę išdavimo reikalavimus (3.2.2 punktas). Galiausiai šiame aplinkraštyje aprašomas vėjo energijos darbo grupės vaidmuo (4 punktas).

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

25 2016 m. lapkričio 30 d., pasibaigus procedūrai, kuri prasidėjo 2011 m., Flandrijos teritorijos planavimo departamento Rytų Flandrijos skyriaus regioninis miestų planavimo pareigūnas tam tikromis sąlygomis išdavė bendrovei *Electrabel* miestų planavimo leidimą (toliau – 2016 m. lapkričio 30 d. leidimas) statyti ir eksploatuoti penkias vėjo jėgaines Alterio (Belgija) ir Nevelės (Belgija) savivaldybių teritorijoje (toliau – vėjo jėgainių parko projektas). Šis leidimas įpareigojo, be kita ko, laikytis tam tikrų reikalavimų, nustatytų atitinkamai *Vlarem II* 5.20.6 skirsnio ir 2006 m. aplinkraščio (toliau kartu – nutarimas ir 2006 m. aplinkraštis) nuostatose.

26 A ir kt., gyvenantys prie vietovės, kurioje numatyta įgyvendinti vėjo jėgainių parko projektą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui *Raad voor Vergunningsbetwistingen* (Ginčų dėl leidimų nagrinėjimo taryba, Belgija) pateikė ieškinį, prašydami panaikinti 2016 m. lapkričio 30 d. leidimą. Grįsdami prašymą A ir kt. teigia, kad nutarimas ir 2006 m. aplinkraštis, kuriais remiantis šis leidimas buvo išduotas, pažeidžia Direktyvos 2001/42 2 straipsnio a punktą ir 3 straipsnio 2 dalies a punktą, nes dėl šių nacionalinės teisės aktų nebuvo atliktas poveikio aplinkai vertinimas, priešingai, nei reikalaujama šios direktyvos nuostatose, kurias Teisingumo Teismas išaiškino, be kita ko, 2016 m. spalio 27 d. Sprendime *D'Oultremont ir kt.* (C-290/15, EU:C:2016:816). Anot A ir kt., iš to sprendimo matyti, kad nacionalinį reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktą, kuriame yra įvairių su vėjo jėgainių įrengimu susijusių nuostatų, kurių turi būti laikomasi išduodant administracinius leidimus dėl tokių įrenginių statybų ir eksploatavimo, apima sąvoka „planai ir programos“, kaip ji suprantama pagal šią direktyvą, todėl dėl jo turi būti atliktas poveikio aplinkai vertinimas.

27 Savo ruožtu Flandrijos teritorijos planavimo departamento Rytų Flandrijos skyriaus regioninis miestų planavimo pareigūnas iš esmės mano, kad sąvoka „planai ir programos“, kaip ji suprantama pagal Direktyvą 2001/42, neapima nutarimo ir 2006 m. aplinkraščio, nes šie aktai nesudaro pakankamai išsamios sistemos, kad ją būtų galima laikyti nuoseklia vėjo jėgainių statybų projektų sistema.

28 Atsižvelgdamas į 2016 m. spalio 27 d. Sprendimu *D'Oultremont ir kt.* (C-290/15, EU:C:2016:816) padarytus patikslinimus, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi abejonių dėl to, ar dėl nutarimo ir 2006 m. aplinkraščio turėjo būti atliktas poveikio aplinkai vertinimas. Todėl jis kelia klausimą, ar šie aktai ir jais remiantis išduotas 2016 m. lapkričio 30 d. leidimas atitinka Direktyvą 2001/42.

29 Be to, šis teismas prašo Teisingumo Teismo peržiūrėti savo suformuotą jurisprudenciją, kuri iš pradžių buvo nustatyta 2012 m. kovo 22 d. Sprendime *Inter-Environnement Bruxelles ir kt.* (C-567/10, EU:C:2012:159), paskui patvirtinta 2018 m. birželio 7 d. Sprendime *Inter-Environnement Bruxelles ir kt.* (C-671/16, EU:C:2018:403), 2018 m. birželio 7 d. Sprendime *Thybaut ir kt.* (C-160/17, EU:C:2018:401), 2019 m. gegužės 8 d. Sprendime *Verdi Ambiente e Società (VAS) – Aps Onlus ir kt.* (C-305/18, EU:C:2019:384), 2019 m. birželio 12 d. Sprendime *CFE* (C-43/18, EU:C:2019:483) ir 2019 m. birželio 12 d. Sprendime *Terre wallonne* (C-321/18, EU:C:2019:484), pagal kurią Direktyvos 2001/42 2 straipsnio a punkte vartojama formuluotė „kurių reikia pagal įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatas" turi būti aiškinama taip, kad pagal šią nuostatą „reikia" planų ir programų, kurių priėmimas yra „reglamentuotas" nacionaliniuose įstatymuose ir kituose teisės aktuose, todėl dėl jų turi būti atliktas poveikio aplinkai vertinimas toje direktyvoje nustatytomis sąlygomis.

30 Anot prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo, kuris šiuo aspektu pateikia nuorodą į generalinės advokatės J. Kokott išvados byloje, kurioje priimtas Sprendimas byloje *Inter-Environnement Bruxelles ir kt.* (C-567/10, EU:C:2011:755), 18 ir 19 punktus, Teisingumo Teismas pirmenybę turi teikti aiškinimui, labiau atitinkančiam Sąjungos teisės aktų leidėjo ketinimus, pagal kurį Direktyvos 2001/42 2 straipsnio a punktas taikomas tik tiems teisės aktams, kuriuos privaloma priimti pagal įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatas.

31 Šiomis aplinkybėmis *Raad voor Vergunningsbetwistingen* (Ginčų dėl leidimų nagrinėjimo taryba) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar pagal Direktyvos [2001/42] 2 straipsnio a punktą ir 3 straipsnio 2 dalies a punktą Flandrijos vyriausybės nutarimo, kuriuo iš dalies keičiamas 1991 m. vasario 6 d. Flandrijos vyriausybės nutarimas dėl Flandrijos taisyklių, susijusių su aplinkosaugos leidimais, ir [*Vlarem II*], siekiant šiuos nutarimus pritaikyti prie technikos pažangos, 99 straipsnis, kuriuo į *Vlarem II* įtrauktas 5.20.6 skirsnis dėl įrenginių, skirtų elektrai gaminti naudojant vėjo energiją, ir [2006 m.] aplinkraštis, kuriuose nustatytos įvairios nuostatos dėl vėjo jėgainių statybų, įskaitant priemones, susijusias su apsauga ir, priklausomai nuo planuojamos teritorijos, metamu šešėliu, taip pat triukšmo lygio normas, turi būti kvalifikuojami kaip „planai ar programos", kaip tai suprantama pagal šios direktyvos nuostatas?

2. Jeigu paaiškėtų, kad prieš priimant [nutarimą ir 2006 m. aplinkraštį] turėjo būti atliktas poveikio aplinkai vertinimas, ar gali *Raad voor Vergunningsbetwistingen* (Ginčų dėl leidimų nagrinėjimo taryba) keisti neteisėtų [nutarimo ir 2006 m. aplinkraščio] teisinių pasekmių galiojimą laiko atžvilgiu? Šiuo aspektu turi būti užduoti keli papildomi klausimai:
   a) Ar administracijos nusistatytos gairės, kaip antai [2006 m.] aplinkraštis, kurias atitinkama institucija priima naudodamasi savo diskrecija ir jai suteikta pasirinkimo laisve, todėl nebuvo paskirta kompetentinga institucija faktiškai parengti „plano ar programos", ir kurioms priimti nėra numatytos formalios procedūros, gali būti prilyginamos „planui ar programai", kaip tai suprantama pagal Direktyvos [2001/42] 2 straipsnio a punktą?
   b) Ar tam, kad administracijos nusistatytos gairės ar bendra taisyklė, kaip antai [nutarimas ir 2006 m. aplinkraštis], galėtų būti laikomos „planu ar programa", kaip tai suprantama pagal Direktyvos [2001/42] 2 straipsnio a punktą, pakanka, kad jos apriboja institucijos, įgaliotos išduoti leidimus, diskreciją, net jeigu [šie aktai] nėra būtina leidimo išdavimo sąlyga arba jais nesiekiama reglamentuoti vėlesnio leidimų išdavimo, nors Sąjungos teisės aktų leidėjas nurodė, kad šis tikslas yra „planų ir programų" apibrėžties elementas?

c) Ar administracijos nusistatytos gairės, kaip antai [2006 m. aplinkraštis], kurios yra parengtos teisinio saugumo sumetimais, todėl tai yra visiškai savanoriškas sprendimas, gali būti laikomos „planu ar programa“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos [2001/42] 2 straipsnio a punktą, ir ar toks išaiškinimas neprieštarauja Teisingumo Teismo jurisprudencijai, pagal kurią teleologinis direktyvos aiškinimas negali iš esmės nukrypti nuo Sąjungos teisės aktų leidėjo aiškiai išreikštos valios?

d) Ar *Vlarem II* 5.20.6 skirsnis, kuriame įtvirtintos taisyklės, kurių priėmimas nebuvo privalomas, gali būti laikomas „planu ar programa“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos [2001/42] 2 straipsnio a punktą, ir ar toks išaiškinimas neprieštarauja Teisingumo Teismo jurisprudencijai, pagal kurią teleologinis direktyvos aiškinimas negali iš esmės nukrypti nuo Sąjungos teisės aktų leidėjo aiškiai išreikštos valios?

e) Ar administracijos nusistatytos gairės ir norminis vyriausybės aktas, kaip antai [nutarimas ir 2006 m. aplinkraštis], turintys nedidelę rekomenduojamąją vertę arba bent jau nenustatantys sistemos, pagal kurią gali būti suteikiama teisė įgyvendinti projektą, taip pat nesuteikiantys teisės nustatyti sistemos, iš kurios būtų aišku, kiek projektai gali būti leidžiami, gali būti laikomi „planu ar programa“, kurie „nustato tolesnio projektų, išvardytų Direktyvos [85/337] I ir II prieduose, vystymo pagrindus“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos [2001/42] 2 straipsnio a punktą ir 3 straipsnio 2 dalies [a punktą], ir ar toks išaiškinimas neprieštarauja Teisingumo Teismo jurisprudencijai, pagal kurią teleologinis direktyvos aiškinimas negali iš esmės nukrypti nuo Sąjungos teisės aktų leidėjo aiškiai išreikštos valios?

f) Ar administracijos nusistatytos gairės, kaip antai [2006 m. aplinkraštis], kurios turi tik rekomenduojamąją vertę, arba norminis vyriausybės aktas, kaip antai *Vlarem II* 5.20.6 skirsnis, kuriuo nustatomos tik minimalios leidimų išdavimui taikomos ribos ir kuris turi visiškai savarankišką poveikį kaip bendroji taisyklė,

   – kuriuose numatytas tik ribotas kriterijų ir taisyklių skaičius,

   – ir nė vienas iš jų neturi lemiamos reikšmės netgi kuriam nors vienam kriterijui ar taisyklei, todėl galima teigti, kad remiantis objektyviais duomenimis atmestina tai, kad jie gali reikšmingai paveikti aplinką,

   gali būti laikomi „planu ar programa“ pagal kartu aiškinamus Direktyvos [2001/42] 2 straipsnio a punktą ir 3 straipsnio 1 ir 2 dalis, todėl ir teisės aktais, kurie, nustatydami atitinkamoje srityje taikytinas taisykles ir priežiūros procedūras, numato svarbią kriterijų ir taisyklių, taikomų patvirtinant ir įgyvendinant vieną ar kelis projektus, galinčius turėti didelę įtaką aplinkai, visumą?

g) Jeigu į [antrojo klausimo f punktą] būtų atsakyta neigiamai, ar gali tai nustatyti pats teismas po to, kai buvo priimtas nutarimas arba pseudo teisės aktas (kaip antai [nutarimas ir 2006 m. aplinkraštis])?

h) Jeigu teismas jurisdikciją turi tik netiesiogiai dėl pareikšto prieštaravimo, kurio rezultatas taikomas tik šalims, ir jeigu iš atsakymo į prejudicinius klausimus matyti, kad [nutarimas ir 2006 m. aplinkraštis] yra neteisėti, ar gali teismas nuspręsti palikti galioti neteisėto nutarimo arba aplinkraščio pasekmes, jeigu neteisėtos priemonės padeda siekti aplinkos apsaugos tikslo, kurio taip pat siekiama direktyvoje, kaip tai suprantama pagal SESV 288 straipsnį, ir jeigu įvykdytos tokiam palikimui galioti keliamos Sąjungos teisėje numatytos sąlygos (kaip antai apibrėžtos 2016 m. liepos 28 d. Sprendime *Association France Nature Environnement* (C-379/15, EU:C:2016:603)?

i) Jeigu į [antro klausimo h punktą] būtų atsakyta neigiamai, ar gali teismas nuspręsti palikti galioti skundžiamo projekto pasekmes tam, kad būtų netiesiogiai įvykdytos Direktyvai [2001/42] prieštaraujančio plano ar programos sukeltų teisinių pasekmių palikimui galioti keliamos Sąjungos teisėje numatytos sąlygos (kaip antai apibrėžtos [2016 m. liepos 28 d.] Sprendime *Association France Nature Environnement* [C-379/15, EU:C:2016:603])?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmajame klausime ir antrojo klausimo a–d punktuose aptariamos sąvokos „planai ir programos“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2001/42 2 straipsnio a punktą

32 Pirmuoju klausimu ir antrojo klausimo a–d punktais (juos reikia nagrinėti kartu) prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2001/42 2 straipsnio a punktą reikia aiškinti taip, kad sąvoka „planai ir programos“ apima valstybės narės federacinio subjekto vyriausybės priimtą nutarimą ir aplinkraštį, kuriuose įtvirtintos įvairios nuostatos, susijusios su vėjo jėgainių statybomis ir eksploatavimu.

33 Direktyvos 2001/42 2 straipsnio a punkte „planai ir programos“ apibrėžiami kaip tenkinantys dvi kumuliacines sąlygas, įtvirtintas atitinkamai dviejose šios nuostatos įtraukose, t. y. pirma, juos turi būti parengusi ir (arba) priėmusi valdžios institucija nacionaliniu, regioniniu arba vietos lygiu, o vėliau juos priima parlamentas arba vyriausybė, laikydamiesi teisėkūros procedūros, ir, antra, jų turi reikėti pagal įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatas.

34 Pirmoji sąlyga yra įvykdyta, nes iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateiktos informacijos matyti, kad nutarimą ir 2006 m. aplinkraštį priėmė Flandrijos vyriausybė, o ji yra regioninė valdžios institucija.

35 Dėl antrosios sąlygos, įtvirtintos Direktyvos 2001/42 2 straipsnio a punkto antroje įtraukoje, pažymėtina, kad iš Teisingumo Teismo suformuotos jurisprudencijos matyti, jog pagal Direktyvą 2001/42 „reikiamais“ turi būti laikomi planai ir programos, kurių priėmimas reglamentuojamas nacionaliniuose įstatymuose ir kituose teisės aktuose, kuriuose nurodytos kompetenciją juos priimti turinčios valdžios institucijos ir jų rengimo procedūra (2012 m. kovo 22 d. Sprendimo *Inter-Environnement Bruxelles ir kt.*, C-567/10, EU:C:2012:159, 31 punktas; 2018 m. birželio 7 d. Sprendimo *Thybaut ir kt.*, C-160/17, EU:C:2018:401, 43 punktas ir 2019 m. birželio 12 d. Sprendimo *Terre wallonne*, C-321/18, EU:C:2019:484, 34 punktas). Teisingumo Teismas yra nusprendęs, jog tam, kad būtų apsaugotas šios nuostatos veiksmingumas, atsižvelgiant į jos tikslą, turi būti laikoma, kad priemonės „reikia“, jei įgaliojimų priimti priemonę teisinis pagrindas yra konkreti nuostata, net jeigu nėra jokios pareigos parengti šią priemonę (šiuo klausimu žr. 2018 m. birželio 7 d. Sprendimo *Inter-Environnement Bruxelles ir kt.*, C-671/16, EU:C:2018:403, 38–40 punktus).

36 Iš pradžių reikia pažymėti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo klausimuose, kaip ir Jungtinės Karalystės vyriausybė rašytinėse pastabose, Teisingumo Teismo prašo peržiūrėti šią jurisprudenciją.

37 Šiuo aspektu reikia priminti, kad aiškinant Sąjungos teisės nuostatą būtina atsižvelgti ne tik į jos formuluotę, bet ir į jos kontekstą bei aktu, kuriame ji įtvirtinta, siekiamus tikslus. Sąjungos teisės nuostatos genezė taip pat gali suteikti reikšmingos informacijos ją aiškinant (šiuo klausimu žr. 2019 m. spalio 9 d. Sprendimo *BGL BNP Paribas*, C-548/18, EU:C:2019:848, 25 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

38 Visų pirma kalbant apie Direktyvos 2001/42 2 straipsnio a punkto formuluotę, svarbu pabrėžti, kad, kaip išvados 60 punkte nurodo generalinis advokatas, Direktyvos 2001/42 2 straipsnio a punkto antros įtraukos kalbinių redakcijų palyginimas atskleidžia skirtingą įvairių redakcijų reikšmę. Redakcijoje prancūzų kalba pavartota sąvoka „exigés“, kaip ir sąvokos, pavartotos redakcijose ispanų kalba („exigidos“), vokiečių kalba („erstellt werden müssen“), anglų kalba („required“), nyderlandų kalba („zijn voorgeschreven“), portugalų kalba („exigido“) ir rumunų kalba („impuse“), reiškia tam tikrą reikalavimą ar pareigą, o redakcijoje italų kalba vartojama ne tokia įpareigojanti sąvoka „previsti“ (numatyti).

39 Visos oficialiosios Europos Sąjungos kalbos yra aktų, kuriomis jie parengti, autentiškos kalbos, todėl visoms Sąjungos teisės akto kalbinėms redakcijoms turi būti pripažįstama tokia pati reikšmė (šiuo klausimu žr. 2011 m. lapkričio 17 d. Sprendimo *Homawoo*, C-412/10, EU:C:2011:747, 28 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją ir 2018 m. vasario 20 d. Sprendimo *Belgija / Komisija*, C-16/16 P, EU:C:2018:79, 49 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

40 Vadinasi, Direktyvos 2001/42 2 straipsnio a punkto antros įtraukos teksto nagrinėjimas nėra lemiamas, nes neleidžia nustatyti, ar šioje nuostatoje yra minimi tik tie „planai ir programos“, kuriuos nacionalinės valdžios institucijos privalo priimti pagal įstatymus ir kitus teisės aktus.

41 Kiek tai susiję su Direktyvos 2001/42 2 straipsnio a punkto antros įtraukos geneze, reikia pažymėti, kad šios nuostatos nebuvo nei pirminiame Europos Komisijos direktyvos pasiūlyme, nei pakeistoje jos redakcijoje, ji buvo įtraukta 2000 m. kovo 30 d. Bendrąja pozicija (EB) Nr. 25/2000, kurią Taryba priėmė pagal Europos bendrijos steigimo sutarties 251 straipsnyje nustatytą procedūrą, siekdama priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo (OL C 137, 2000, p. 11). Kaip išvados 62 ir 63 punktuose nurodė generalinis advokatas, įterpdamas šią nuostatą Sąjungos teisės aktų leidėjas pareigą atlikti poveikio aplinkai vertinimą norėjo taikyti tik tam tikriems planams ir programoms, tačiau negalima teigti, kad jis ketino tokį vertinimą taikyti tik tiems planams ir programoms, kuriuos priimti privaloma.

42 Kalbant apie šios nuostatos kontekstą, svarbu pabrėžti, kad, pirma, kaip išvados 66 ir 67 punktuose pažymėjo generalinis advokatas, binomas, pagal kurį daromas skirtumas atsižvelgiant į tai, ar planą arba programą priimti privaloma, negali padėti pakankamai tiksliai, taigi patenkinamai, suprasti situacijų įvairovės ir nacionalinių valdžios institucijų praktikos įvairiapusiškumo. Planų ar programų priėmimas, kuris gali apimti įvairius atvejus, dažnai nėra nei bendrai privalomas, nei visiškai paliktas kompetentingų institucijų diskrecijai.

43 Antra, Direktyvos 2001/42 2 straipsnio a punktas apima ne tik „planų ar programų“ rengimą ar priėmimą, bet ir jų pakeitimus (šiuo klausimu žr. 2012 m. kovo 22 d. Sprendimo *Inter-Environnement Bruxelles ir kt.*, C-567/10, EU:C:2012:159, 36 punktą ir 2015 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *Dimos Kropias Attikis*, C-473/14, EU:C:2015:582, 44 punktą). Kaip išvados 68 punkte pažymėjo generalinis advokatas, pastarasis atvejis, kai atitinkamo plano ar programos pakeitimas taip pat gali turėti didelę įtaką aplinkai, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2001/42 3 straipsnio 1 dalį, dažniausiai susiklosto tuomet, kai valdžios institucija savo iniciatyva nusprendžia atlikti tokį pakeitimą, tačiau neprivalo to daryti.

44 Tai, kas išdėstyta, atitinka Direktyvos 2001/42 tikslus, o ją pačią apima sistema, numatyta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 37 straipsnyje, pagal kurį aukštas aplinkosaugos lygis ir aplinkos kokybės gerinimas turi būti integruoti į Sąjungos politiką ir užtikrinti pagal tvaraus vystymosi principą.

45 Kaip priminta šios direktyvos 1 straipsnyje, jos tikslas – užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį ir padėti į rengiamus ir priimamus planus bei programas integruoti aplinkos apsaugos klausimus, kad būtų skatinama tvari plėtra.

46 Taigi, kaip matyti iš šio 1 straipsnio, pagrindinis Direktyvos 2001/42 tikslas yra užtikrinti, kad rengiant ir prieš priimant planus ir programas, kurie gali turėti didelę įtaką aplinkai, būtų atliekamas poveikio aplinkai vertinimas (2011 m. rugsėjo 22 d. Sprendimo *Valčiukienė ir kt.*, C-295/10, EU:C:2011:608, 37 punktas ir 2018 m. birželio 7 d. Sprendimo *Thybaut ir kt.*, C-160/17, EU:C:2018:401, 61 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

47 Taip pat reikia priminti, kad Direktyva 2001/42 buvo priimta remiantis EB 175 straipsnio 1 dalimi, susijusia su veiksmais, kurių Bendrija turi imtis aplinkosaugos srityje, siekdama EB 174 straipsnyje numatytų tikslų. SESV 191 straipsnio, kuris atitinka EB 174 straipsnį, 2 dalyje nustatyta, kad Sąjungos aplinkos politika siekiama „aukšto apsaugos lygio“, atsižvelgiant į skirtingų Sąjungos regionų būklės

įvairovę. Pagal SESV 191 straipsnio 1 dalį leidžiama imtis priemonių, be kita ko, susijusių su tam tikrais apibrėžtais aplinkos aspektais, kaip antai aplinkos kokybės išlaikymu, saugojimu ir gerinimu, žmonių sveikatos saugojimu ir apdairiu bei racionaliu gamtos išteklių naudojimu. ESS 3 straipsnio 3 dalyje taip pat numatyta, kad Sąjunga imasi veiksmų, susijusių su „aukšto lygio aplinkos apsauga ir aplinkos kokybės gerinimu“ (šiuo klausimu žr. 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Associazione Italia Nostra Onlus*, C-444/15, EU:C:2016:978, 41–43 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją).

48 Šie tikslai nebūtų pasiekti, jei Direktyvos 2001/42 2 straipsnio a punktas būtų aiškinamas taip, kad toje direktyvoje nustatyta pareiga atlikti poveikio aplinkai vertinimą taikoma tik tų planų ar programų, kuriuos priimti privaloma, atžvilgiu. Iš tiesų, pirma, kaip pažymėta šio sprendimo 42 punkte, dažnai nėra bendros pareigos priimti planus ar programas. Antra, jei būtų laikomasi tokio aiškinimo, valstybė narė galėtų lengvai apeiti šią poveikio aplinkai vertinimo pareigą, sąmoningai nenumatydama, kad kompetentingos institucijos privalo priimti tokius planus ar programas.

49 Be to, platus sąvokos „planai ir programos“ aiškinimas atitinka Sąjungos tarptautinius įsipareigojimus, be kita ko, išplaukiančius iš Espo konvencijos 2 straipsnio 7 dalies.

50 Vadinasi, nors aiškinant siaurai, t. y. kad Direktyvos 2001/42 2 straipsnio a punkto antra sąlyga taikoma tik „planams ir programoms“, kuriuos priimti privaloma, gali būti pripažinta labai nedidelė šios sąlygos taikymo sritis, Teisingumo Teismas pirmenybę teikė būtinybei užtikrinti šios sąlygos veiksmingumą, plačiau aiškindamas žodį „reikia“ (šiuo klausimu žr. 2012 m. kovo 22 d. Sprendimo *Inter-Environnement Bruxelles ir kt.*, C-567/10, EU:C:2012:159, 30 punktą).

51 Taigi nėra jokio pagrindo pakeisti Teisingumo Teismo jurisprudencijos šiuo klausimu.

52 Tuo remiantis darytina išvada, kad Direktyvos 2001/42 2 straipsnio a punkto antra įtrauka turi būti aiškinama taip: pagal šią direktyvą planai ir programos turi būti laikomi tais, kurių „reikia“, jeigu jų priėmimas reglamentuojamas nacionaliniuose įstatymuose ir kituose teisės aktuose, kuriuose nurodomos juos priimti kompetentingos valdžios institucijos ir jų parengimo procedūra.

53 Kiek tai susiję su tuo, ar nutarimas ir 2006 m. aplinkraštis atitinka šią sąlygą, iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad *Vlarem II* yra Belgijos federacinio subjekto vykdomosios valdžios, t. y. Flandrijos vyriausybės, priimtas nutarimas įgyvendinant aukštesnės galios teisės normas, kurias priėmė to paties subjekto įstatymų leidžiamoji valdžia, t. y. Flandrijos parlamentas. Iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo paaiškinimų dėl Flandrijos tarybos dekreto dėl aplinkosaugos leidimų ir Flandrijos tarybos dekreto dėl bendrųjų aplinkosaugos politikos nuostatų matyti, kad šiuose dekretuose reglamentuojama tai, kaip Flandrijos vyriausybė turi priimti *Vlarem II*, visų pirma suteikiant šiai vyriausybei įgaliojimus priimti tokį aktą ir nurodant, kad jame numatytais sektoriniais reikalavimais turi būti siekiama išvengti dėl atitinkamos įrangos ir veiklos kylančių nepriimtinų problemų ir rizikos aplinkai bei jas apriboti.

54 Iš šio prašymo matyti, kad šiuo atveju 2006 m. aplinkraštį priėmė Flandrijos vyriausybė, o pasirašė ministras pirmininkas ir du šioje srityje kompetenciją turintys ministrai.

55 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas šiuo klausimu pažymi, kad 2006 m. aplinkraščio, kuriuo, kaip ir *Vlarem II*, padedama siekti 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/28/EB dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją, iš dalies keičiančios bei vėliau panaikinančios [d]irektyvas 2001/77/EB ir 2003/30/EB (OL L 140, 2009, p. 16), tikslų ir normų, teisinis pagrindas yra administravimo ir vertinimo įgaliojimai, kuriuos valdžios institucijos turi, kai pagal atitinkamus nacionalinės teisės aktus išduoda vadinamuosius „aplinkosaugos“ leidimus, kaip tai suprantama pagal tuos teisės aktus.

56 2006 m. aplinkraščio loginį pagrindą sudaro šio federacinio subjekto vyriausybės institucijų sprendimas apriboti savo diskreciją, įsipareigojant laikytis šitaip nustatytų taisyklių. Todėl 2006 m. aplinkraštis priimtas įgyvendinant prerogatyvas, kurias šios vyriausybės institucijos turi pagal Belgijos teisę, ir nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi atlikti patikrinimus dėl šio aplinkraščio tikslaus teisinio statuso šios valstybės narės teisinėje sistemoje.

57 Šiuo aspektu reikia priminti, kad sąvoka „planai ir programos“ apima ne tik jų rengimą, bet ir pakeitimą (šiuo klausimu žr. 2019 m. birželio 12 d. Sprendimo *CFE*, C-43/18, EU:C:2019:483, 71 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

58 Konkrečiai kalbant, Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad net jeigu akte nėra ir negali būti reikalavimų atlikti tam tikrus veiksmus, šiame akte nustatyta galimybė lengviau gauti teisę nukrypti nuo galiojančių reikalavimų keičia teisinį reglamentavimą, todėl toks aktas patenka į Direktyvos 2001/42 2 straipsnio a punkto taikymo sritį (šiuo klausimu žr. 2018 m. birželio 7 d. Sprendimo *Thybaut ir kt.*, C-160/17, EU:C:2018:401, 58 punktą).

59 Kaip išvados 108 ir 109 punktuose pabrėžė generalinis advokatas ir kaip matyti iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos, pirma, 2006 m. aplinkraščio 3 punktas, atrodo, leidžia įtraukti zonas, kuriose iš pradžių nebuvo svarstoma gaminti vėjo energijos. Antra, šio aplinkraščio priede, atrodo, pateiktos mažesnės aplinkos kokybės vertės, palyginti su nustatytomis *Vlarem II* 5.20.6.1 skyriaus priede, kiek tai susiję su triukšmu ir metamu šešėliu gyvenamuosiuose rajonuose, tačiau tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

60 Taigi, kaip išvados 80 punkte iš esmės pažymėjo generalinis advokatas ir su sąlyga, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas atliks patikrinimus, 2006 m. aplinkraštis iš dalies keičia *Vlarem II* nuostatas, jas išplėsdamas arba nuo jų nukrypdamas, todėl galima laikyti, kad juo tenkinama šio sprendimo 52 punkte priminta sąlyga.

61 Taip pat reikia pažymėti, kad nutarimo ir 2006 m. aplinkraščio bendras pobūdis neužkerta kelio šiuos aktus pripažinti „planais ir programomis“, kaip jie suprantami pagal Direktyvos 2001/42 2 straipsnio a punktą. Nors iš šios nuostatos formuluotės matyti, kad sąvoka „planai ir programos“ gali apimti norminius aktus, priimtus pagal įstatymų ar kitų teisės aktų priėmimo procedūrą, šioje direktyvoje nėra konkrečių nuostatų dėl bendros politikos ar teisės aktų, kuriuos reikėtų skirti nuo planų ir programų, kaip jie suprantami pagal minėtą direktyvą. Tai, kad nacionalinės teisės aktas turi tam tikro abstraktumo ir juo siekiama geografinės zonos pertvarkymo tikslo, parodo jo programinį ar planavimo aspektą ir netrukdo jo įtraukti į sąvoką „planai ir programos“ (šiuo klausimu žr. 2018 m. birželio 7 d. Sprendimo *Inter-Environnement Bruxelles ir kt.*, C-671/16, EU:C:2018:403, 60 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

62 Vadinasi, *Vlarem II* ir, su sąlyga, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas atliks patikrinimus, 2006 m. aplinkraštis taip pat tenkina Direktyvos 2001/42 2 straipsnio a punkto antroje įtraukoje nustatytą antrąją sąlygą.

63 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą ir antrojo klausimo a–d punktus reikia atsakyti: Direktyvos 2001/42 2 straipsnio a punktas turi būti aiškinamas taip, kad sąvoka „planai ir programos“ apima valstybės narės federacinio subjekto vyriausybės priimtą nutarimą ir aplinkraštį, kuriuose abiejuose įtvirtintos įvairios nuostatos dėl vėjo jėgainių statybų ir eksploatavimo.

Dėl antrojo klausimo e–g punktuose aptariamos sąvokos „planai ir programos“, dėl kurių turi būti atliktas poveikio aplinkai vertinimas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2001/42 3 straipsnio 2 dalies a punktą

64 Antrojo klausimo e–g punktuose prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2001/42 3 straipsnio 2 dalies a punktas turi būti aiškinamas taip, kad nutarimas ir aplinkraštis, kuriuose abiejuose įtvirtintos įvairios nuostatos dėl vėjo jėgainių statybų ir eksploatavimo, įskaitant priemones, susijusias su metamu šešėliu, saugumu ir triukšmo normomis, yra planai ir programos, dėl kurių pagal šią nuostatą turi būti atliktas poveikio aplinkai vertinimas.

65 Pagal Direktyvos 2001/42 3 straipsnį pareiga atlikti konkretaus plano ar programos poveikio aplinkai vertinimą atsiranda tuomet, kai planas ar programa, apie kuriuos kalbama šioje nuostatoje, gali turėti didelę įtaką aplinkai (2018 m. birželio 7 d. Sprendimo *Inter-Environnement Bruxelles ir kt.*, C-671/16, EU:C:2018:403, 30 punktas). Konkrečiau kalbant, pagal šios direktyvos 3 straipsnio 2 dalies a punktą turi būti sistemiškai atliekamas planų ir programų, kurie rengiami tam tikriems sektoriams ir nustato tolesnio projektų, išvardytų Direktyvos 2011/92 I ir II prieduose, vystymo pagrindus, aplinkosauginis vertinimas (2019 m. gegužės 8 d. Sprendimo *„Verdi Ambiente e Società (VAS) – Aps Onlus“ ir kt.*, C-305/18, EU:C:2019:384, 47 punktas).

66 Pirma, nagrinėjamu atveju neginčytina, kad nutarime ir 2006 m. aplinkraštyje kalbama apie energetikos sektorių, paminėtą Direktyvos 2001/42 3 straipsnio 2 dalies a punkte, ir kad šie nacionalinės teisės aktai susiję su vėjo jėgainių parkų projektais, kurie yra tarp išvardytųjų Direktyvos 2011/92 II priedo 3 punkto i papunktyje.

67 Antra, kalbant apie tai, ar tokiuose aktuose apibrėžiami tolesnio projektų vystymo pagrindai, reikia priminti, kad sąvoka „planai ir programos“ apima bet kokį aktą, kuris, apibrėždamas atitinkamam sektoriui taikytinas kontrolės taisykles ir procedūras, nustato reikšmingą visumą kriterijų ir taisyklių, taikomų išduodant leidimus vienam ar keliems projektams, galintiems turėti didelę įtaką aplinkai, ir juos įgyvendinant (2016 m. spalio 27 d. Sprendimo *D'Oultremont ir kt.*, C-290/15, EU:C:2016:816, 49 punktas; 2018 m. birželio 7 d. Sprendimo *Inter-Environnement Bruxelles ir kt.*, C-671/16, EU:C:2018:403, 53 punktas ir 2019 m. birželio 12 d. Sprendimo *CFE*, C-43/18, EU:C:2019:483, 61 punktas).

68 Tokiu aiškinimu siekiama užtikrinti, kad būtų atliktas reikalavimų, kurie gali turėti didelę įtaką aplinkai, poveikio aplinkai vertinimas (šiuo klausimu žr. 2012 m. vasario 28 d. Sprendimo *Inter-Environnement Wallonie ir Terre wallonne*, C-41/11, EU:C:2012:103, 42 punktą ir 2018 m. birželio 7 d. Sprendimo *Inter-Environnement Bruxelles ir kt.*, C-671/16, EU:C:2018:403, 54 punktą).

69 Nagrinėjamu atveju nutarime ir 2006 m. aplinkraštyje yra nustatytos sąlygos dėl vėjo jėgainių statybų ir eksploatavimo Flandrijos regione, įskaitant susijusias su metamu šešėliu, saugumo reikalavimais ir keliamu triukšmu.

70 Nors neatrodo, kad nutarimas ir 2006 m. aplinkraštis sudaro išsamią normų, susijusių su vėjo jėgainių statybomis ir eksploatavimu, visumą, Teisingumo Teismas jau turėjo galimybę patikslinti, kad sąvoka „reikšminga kriterijų ir taisyklių visuma“ turi būti aiškinama kokybiniu, o ne kiekybiniu požiūriu. Iš tiesų reikia vengti Direktyvoje 2001/42 nustatytų įpareigojimų apėjimo strategijų, kurios gali lemti priemonių suskaidymą į dalis ir taip sumažinti šios direktyvos veiksmingumą (šiuo klausimu žr. 2018 m. birželio 7 d. Sprendimo *Inter-Environnement Bruxelles ir kt.*, C-671/16, EU:C:2018:403, 55 punktą ir 2019 m. birželio 12 d. Sprendimo *CFE*, C-43/18, EU:C:2019:483, 64 punktą).

71 Nutarime ir 2006 m. aplinkraštyje įtvirtintų reikalavimų svarba ir apimtis rodo, kad, kaip išvados 94 punkte pažymėjo generalinis advokatas, šie aktai sudaro sistemą, žinoma, neišsamią, tačiau pakankamai reikšmingą, kad būtų galima nustatyti sąlygas, kuriomis išduodamas leidimas projektams dėl vėjo jėginių parkų statybų tam tikroje geografinėje zonoje, kurių poveikio aplinkai negalima paneigti.

72 Be to, šiuo aspektu reikia priminti, jog 2016 m. spalio 27 d. Sprendimo *D'Oultremont ir kt.* (C-290/15, EU:C:2016:816) 50 punkte Teisingumo Teismas nusprendė, kad aktas, kuriame numatytos normos, panašios į įtvirtintąsias nutarime ir 2006 m. aplinkraštyje, susijusios su vėjo jėgainių statybomis ir eksploatavimu, yra pakankamai didelės svarbos ir apimties, kad būtų galima nustatyti šiam sektoriui taikytinas sąlygas, ir kad pagal šias normas galimais pasirinkimais, visų pirma aplinkosauginiu aspektu, turi būti nustatytos sąlygos, kuriomis ateityje galės būti išduodami leidimai konkretiems vėjo jėgainių parkų statybų ir eksploatavimo projektams.

73 Atsižvelgiant į šias aplinkybes reikia konstatuoti, kad sąvoka „planai ir programos“, dėl kurių, remiantis Direktyvos 2001/42 3 straipsnio 2 dalimi, turi būti atliktas poveikio aplinkai vertinimas, apima nutarimą ir, su sąlyga, kad bus atlikti patikrinimai, apie kuriuos kalbama šio sprendimo 60 ir 62 punktuose, 2006 m. aplinkraštį.

74 Šio aiškinimo negali paneigti specialus 2006 m. aplinkraščio teisinis pobūdis.

75 Iš tiesų Direktyvos 2001/42 3 straipsnio 2 dalies a punkte vartojamoje formuluotėje „kurie nustato tolesnio projektų <…> vystymo pagrindus“ nėra nuorodos į nacionalinės teisės aktus, todėl tai yra autonomiška Sąjungos teisės sąvoka, kuri turi būti aiškinama vienodai visoje Sąjungos teritorijoje.

76 Nors nėra aišku, ar aktas, kaip antai 2006 m. aplinkraštis, gali sukelti privalomų teisinių padarinių tretiesiems asmenims, vis dėlto šio aplinkraščio, su sąlyga, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas išsiaiškins tikslią jo teisinę apimtį, negalima prilyginti vien orientacinio pobūdžio nuostatoms, kurios neatitinka pirmesniame punkte primintos sąlygos (šiuo klausimu žr. 2019 m. birželio 12 d. Sprendimo *Terre wallonne*, C-321/18, EU:C:2019:484, 44 punktą).

77 Be to, kad 2006 m. aplinkraštis pavadintas „Vertinimo pagrindas ir sąlygos, kurios turi būti įvykdytos statant vėjo jėgaines“, iš to, ką nurodė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, matyti, kad 2016 m. lapkričio 30 d. leidime pažymėta, kad jis visada turi atitikti to aplinkraščio sąlygas, o tai reiškia, kad šis aktas yra privalomas bent jau valdžios institucijoms, turinčioms kompetenciją išduoti tokius leidimus.

78 Kaip išvados 95 punkte pabrėžė generalinis advokatas, atrodo, kad pati Belgijos vyriausybė pripažįsta, jog visas nutarimas ir visas 2006 m. aplinkraštis yra privalomi tokioms institucijoms, kai pažymi, kad jei šiuose aktuose numatytos aplinkosaugos sąlygos neatitiktų Sąjungos teisės, anksčiau išduoti leidimai negaliotų, todėl reikėtų apriboti sprendimo, kurį turi priimti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, poveikį laiko atžvilgiu.

79 Iš viso to, kas išdėstyta, matyti, kad į antrojo klausimo e–g punktus reikia atsakyti: Direktyvos 2001/42 3 straipsnio 2 dalies a punktas turi būti aiškinamas taip, kad nutarimas ir aplinkraštis, kuriuose abiejuose įtvirtintos įvairios nuostatos dėl vėjo jėgainių statybų ir eksploatavimo, įskaitant priemones, susijusias su metamu šešėliu, saugumu ir triukšmo normomis, yra planai ir programos, dėl kurių pagal šią nuostatą turi būti atliktas poveikio aplinkai vertinimas.

Dėl antrojo klausimo h ir i punktuose aptariamos prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo galimybės palikti galioti nutarimo ir 2006 m. aplinkraščio, taip pat 2016 m. lapkričio 30 d. leidimo padarinius

80 Antrojo klausimo h ir i punktais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar tuo atveju, kai poveikio aplinkai vertinimas, kaip jis suprantamas pagal Direktyvą 2001/42, turėjo būti atliktas prieš priimant nutarimą ir aplinkraštį, kuriais grindžiamas jame ginčijamas leidimas statyti ir eksploatuoti vėjo jėgaines, todėl šie aktai ir šis leidimas neatitinka Sąjungos teisės, šis teismas gali palikti galioti minėtų aktų ir leidimo padarinius, ir kokiomis sąlygomis.

81 Visų pirma, remiantis Direktyvos 2001/42 1 straipsniu, pagrindinis jos tikslas – užtikrinti, kad rengiant planus ir programas, kurie gali turėti didelę įtaką aplinkai, ir prieš juos priimant būtų atliekamas poveikio aplinkai vertinimas.

82 Kadangi šioje direktyvoje nėra nuostatų dėl joje nustatytų procedūrinių taisyklių pažeidimo pasekmių, valstybės narės, neperžengdamos savo kompetencijos ribų, turi imtis visų būtinų priemonių, bendrų arba specialių, tam, kad būtų atliktas visų „planų“ arba „programų“, kurių „pasekmės gali būti reikšmingos aplinkai“, kaip tai suprantama pagal tą direktyvą, poveikio aplinkai vertinimas pagal šioje direktyvoje numatytas procedūrines taisykles ir kriterijus (šiuo klausimu žr. 2016 m. liepos 28 d. Sprendimo *Association France Nature Environnement*, C-379/15, EU:C:2016:603, 30 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

83 Pagal ESS 4 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą lojalaus bendradarbiavimo principą valstybės narės turi panaikinti neteisėtas tokio Sąjungos teisės pažeidimo pasekmes. Tuo remiantis darytina išvada, kad kompetentingos nacionalinės institucijos, įskaitant nacionalinius teismus, kuriems pateiktas ieškinys dėl pažeidžiant Sąjungos teisę priimto vidaus teisės akto, turi pareigą, neperžengdamos savo kompetencijos ribų, imtis visų būtinų priemonių tam, kad ištaisytų trūkumą, susijusį su tuo, kad nėra poveikio aplinkai vertinimo. Dėl „plano“ ar „programos“, priimtų pažeidžiant pareigą atlikti poveikio aplinkai vertinimą, tai gali reikšti, pavyzdžiui, kad reikia sustabdyti šio plano ar programos įgyvendinimą arba juos panaikinti (šiuo klausimu žr. 2016 m. liepos 28 d. Sprendimo *Association France Nature Environnement*, C-379/15, EU:C:2016:603, 31 ir 32 punktus), taip pat atšaukti jau išduotą leidimą arba sustabdyti jo galiojimą tam, kad būtų atliktas toks vertinimas (šiuo klausimu žr. 2019 m. lapkričio 12 d. Sprendimo *Komisija / Airija (Derrybrien vėjo jėgainių parkas)*, C-261/18, EU:C:2019:955, 75 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

84 Reikia pridurti, kad tik Teisingumo Teismas išimties tvarka ir dėl imperatyvių teisinio saugumo pagrindų gali laikinai sustabdyti Sąjungos teisės normos naikinamąjį poveikį jai prieštaraujančios nacionalinės teisės normos atžvilgiu. Jei nacionaliniai teismai turėtų įgaliojimus viršesnėmis laikyti nacionalines nuostatas, palyginti su Sąjungos teise, kuriai šios nuostatos prieštarauja, net jeigu tai būtų tik laikinai, būtų pakenkta vienodam Sąjungos teisės taikymui (2019 m. liepos 29 d. Sprendimo *Inter-Environnement Wallonie ir Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen*, C-411/17, EU:C:2019:622, 177 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

85 Atsakant į Komisijos rašytinėse pastabose išdėstytą argumentą, kad išimties tvarka palikti galioti Sąjungos teisei prieštaraujančių nacionalinių priemonių padarinius galima tik išnagrinėjus tiesioginį ieškinį dėl galimai neteisėtų priemonių, o ne tuomet, kai nacionaliniam teismui pateikiamas ieškinys dėl aktų, priimtų įgyvendinant šias priemones, svarbu pažymėti, kad, kaip išvados 126–128 punktuose nurodė generalinis advokatas, Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nedaroma tokio skirtumo ir Teisingumo Teismas gali palikti galioti padarinius abiem šiais procesiniais būdais.

86 Nagrinėjamu atveju iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad pagal 2014 m. balandžio 4 d. *Decreet betreffende de organisatie en de rechtspleging van sommige Vlaamse bestuursrechtscolleges* (Dekretas dėl kai kurių Flandrijos administracinių teismų organizacijos ir proceso taisyklių; *Belgisch Staatsblad*, 2014 m. spalio 1 d., p. 77620) prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui

neleidžiama laikinai palikti galioti nutarimo ir 2006 m. aplinkraščio padarinių, o Belgijos Konstitucija, kaip ji aiškinama nacionalinėje jurisprudencijoje, pripažįsta teismo teisę netaikyti tokių nacionalinės teisės aktų, jeigu jie neatitinka viršesnės galios normų. Kiek tai susiję su 2016 m. lapkričio 30 d. leidimo padariniais, Dekreto dėl kai kurių Flandrijos administracinių teismų organizacijos ir proceso taisyklių 36 straipsnio 1 ir 2 dalimis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas įgaliojamas laikinai palikti juos galioti, net jeigu šis leidimas buvo priimtas pagal Sąjungos teisę pažeidžiančius nacionalinės teisės aktus.

87 Šiuo aspektu svarbu pažymėti, kad iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos matyti, jog vėjo jėgainių parko projektas nebuvo užbaigtas ir netgi nebuvo pradėta jį įgyvendinti.

88 Jei paaiškėtų, kad nebuvo pradėta įgyvendinti vėjo jėgainių parko projekto, 2016 m. lapkričio 30 d. leidimo padarinių palikimas galioti poveikio aplinkai vertinimo, kurį reikia atlikti pagal nutarimą ir 2006 m. aplinkraštį, laikotarpiu bet kuriuo atveju nebūtų reikalingas (šiuo klausimu žr. 2017 m. liepos 26 d. Sprendimo *Comune di Corridonia ir kt.*, C-196/16 ir C-197/16, EU:C:2017:589, 43 punktą ir 2018 m. vasario 28 d. Sprendimo *Comune di Castelbellino*, C-117/17, EU:C:2018:129, 30 punktą). Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turėtų panaikinti leidimą, priimtą remiantis „planu“ arba „programa“, kurie patys buvo priimti pažeidžiant pareigą atlikti poveikio aplinkai vertinimą (pagal analogiją žr. 2012 m. vasario 28 d. Sprendimo *Inter-Environnement Wallonie ir Terre wallonne*, C-41/11, EU:C:2012:103, 46 punktą).

89 Jie taip pat turėtų būti panaikinti vadovaujantis šio sprendimo 83 punkte primintais principais, jeigu paaiškėtų, kad vėjo jėgainių parko projektas buvo pradėtas ar net užbaigtas gyvendinti.

90 Šiomis aplinkybėmis buvo nuspręsta, kad, pirma, atsižvelgiant į tai, kad egzistuoja imperatyvus pagrindas, susijęs su aplinkos apsauga, nacionaliniam teismui išimties tvarka gali būti leista pasinaudoti nacionalinės teisės norma, kaip antai nurodyta šio sprendimo 86 punkte, kuria jis įgaliojamas palikti galioti tam tikrus nacionalinės teisės akto, kurio priėmimo procedūra neatitiko Direktyvos 2001/42, padarinius, kai kyla rizika, kad panaikinus šį aktą bus sukurtas teisinis vakuumas, nesuderinamas su atitinkamos valstybės narės pareiga imtis kito Sąjungos teisės akto, kuriuo siekiama aplinkos apsaugos tikslo, kaip antai 1991 m. gruodžio 12 d. Tarybos direktyvos 91/676/EEB dėl vandenų apsaugos nuo taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių (OL L 375, 1991, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 68) perkėlimo į nacionalinę teisę priemonių (šiuo klausimu žr. 2012 m. vasario 28 d. Sprendimo *Inter-Environnement Wallonie ir Terre wallonne*, C-41/11, EU:C:2012:103, 56 ir 63 punktus).

91 Šiuo aspektu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad nutarimas ir 2006 m. aplinkraštis padeda siekti Direktyvos 2009/28 tikslų, susijusių su elektros energijos gamyba iš atsinaujinančių energijos šaltinių. Net jeigu tokią gamybą lemia su gamtos apsauga susiję sumetimai ir tai yra esminis Sąjungos tikslas energetikos srityje, jos vystymo kliūties valstybėje narėje, kaip antai tos, kuri gali atsirasti panaikinus elektros energijos gamintojui ir tiekėjui išduotą miestų planavimo leidimą statyti tam tikrą skaičių vėjo jėgainių, negali pakakti, kad būtų apskritai pakenkta šios direktyvos įgyvendinimui toje teritorijoje.

92 Antra, 2019 m. liepos 29 d. Sprendimo *Inter-Environnement Wallonie ir Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen* (C-411/17, EU:C:2019:622) 179 punkte Teisingumo Teismas pripažino, kad elektros energijos tiekimo saugumas atitinkamoje valstybėje narėje taip pat yra imperatyvus pagrindas. Vis dėlto kartu jis pažymėjo, kad su elektros energijos tiekimo saugumu susiję sumetimai gali pateisinti sprendimą palikti galioti nacionalinių priemonių, priimtų pažeidžiant iš Sąjungos teisės kylančius įsipareigojimus, padarinius, tik jeigu panaikinus šių priemonių padarinius arba sustabdžius jų galiojimą kiltų reali ir didelė grėsmė, kad bus nutrauktas elektros energijos tiekimas atitinkamoje valstybėje narėje, ir ši grėsmė negali būti pašalinta kitomis priemonėmis ar alternatyvomis, visų pirma vidaus rinkoje.

93 Kaip per posėdį Teisingumo Teisme nurodė Komisija ir kaip išvados 132 punkte pabrėžė generalinis advokatas, nėra aišku, ar tam tikro skaičiaus vėjo jėgainių veiklos nutraukimas galėtų daryti didelį poveikį elektros energijos tiekimui visoje atitinkamoje valstybėje narėje.

94 Bet kuriuo atveju šių aktų padariniai gali būti palikti galioti tik tokį laikotarpį, kuris būtinas siekiant pašalinti konstatuotą pažeidimą (šiuo klausimu žr. 2012 m. vasario 28 d. Sprendimo *Inter-Environnement Wallonie ir Terre wallonne*, C-41/11, EU:C:2012:103, 62 punktą ir 2019 m. liepos 29 d. Sprendimo *Inter-Environnement Wallonie ir Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen*, C-411/17, EU:C:2019:622, 181 punktą).

95 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrojo klausimo h ir i punktus reikia atsakyti: tuo atveju, kai poveikio aplinkai vertinimas, kaip jis suprantamas pagal Direktyvą 2001/42, turėjo būti atliktas prieš priimant nutarimą ir aplinkraštį, kuriais grindžiamas nacionaliniame teisme ginčijamas leidimas statyti ir eksploatuoti vėjo jėgaines, todėl šie aktai ir šis leidimas neatitinka Sąjungos teisės, tas teismas gali palikti galioti minėtų aktų ir leidimo padarinius, tik jeigu nagrinėjamoje byloje jis tai gali padaryti pagal nacionalinę teisę ir jeigu šio leidimo panaikinimas turėtų didelį poveikį elektros energijos tiekimui visoje atitinkamoje valstybėje narėje, ir tik tokį laikotarpį, kuris būtinas siekiant pašalinti šį pažeidimą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prireikus turi atlikti šį vertinimą pagrindinėje byloje.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

96 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

1. **2001 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/42/EB dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo 2 straipsnio a punktas turi būti aiškinamas taip, kad sąvoka „planai ir programos“ apima valstybės narės federacinio subjekto vyriausybės priimtą nutarimą ir aplinkraštį, kuriuose abiejuose įtvirtintos įvairios nuostatos dėl vėjo jėgainių statybų ir eksploatavimo.**

2. **Direktyvos 2001/42 3 straipsnio 2 dalies a punktas turi būti aiškinamas taip, kad nutarimas ir aplinkraštis, kuriuose abiejuose įtvirtintos įvairios nuostatos dėl vėjo jėgainių statybų ir eksploatavimo, įskaitant priemones, susijusias su metamu šešėliu, saugumu ir triukšmo normomis, yra planai ir programos, dėl kurių pagal šią nuostatą turi būti atliktas poveikio aplinkai vertinimas.**

3. **Tuo atveju, kai poveikio aplinkai vertinimas, kaip jis suprantamas pagal Direktyvą 2001/42, turėjo būti atliktas prieš priimant nutarimą ir aplinkraštį, kuriais grindžiamas nacionaliniame teisme ginčijamas leidimas statyti ir eksploatuoti vėjo jėgaines, todėl šie aktai ir šis leidimas neatitinka Sąjungos teisės, tas teismas gali palikti galioti minėtų aktų ir leidimo padarinius, tik jeigu nagrinėjamoje byloje jis tai gali padaryti pagal nacionalinę teisę ir jeigu šio leidimo panaikinimas turėtų didelį poveikį elektros energijos tiekimui visoje atitinkamoje valstybėje narėje, ir tik tokį laikotarpį, kuris būtinas siekiant pašalinti šį pažeidimą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prireikus turi atlikti šį vertinimą pagrindinėje byloje.**

Parašai.